

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ruonakangas, Santra; Kannasoja, Sirpa

Title: Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä rakenteellisen sosiaalityön kehittämisestä

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat 2023

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Ruonakangas, S., & Kannasoja, S. (2023). Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä rakenteellisen sosiaalityön kehittämisestä. In K. Närhi, S. Kannasoja, T. Kokkonen, N. Rantamäki, & S. Ruonakangas (Eds.), *Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa* (pp. 135-152). Jyväskylän yliopisto. Sophi, 154. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9712-0>

8.

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä rakenteellisen sosiaalityön kehittämisestä

Santra Ruonakangas & Sirpa Kannasoja

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä rakenteellisen sosiaalityön kehittämisestä. Tutkimukseen osallistuneita sosiaalityöntekijöitä pyydettiin kuvailemaan, miten rakenteellista sosiaalityötä tulisi heidän näkemystensä mukaan kehittää. Kyselylomakkeen avokysymyksellä kerätyt vastaukset analysoitiin aineistolähtöisesti (ks. tarkemmin Kannasoja & Ruonakangas, luku 4.5 tässä teoksessa).

Taulukko 1. Rakenteellisen sosiaalityön kehittäminen (mainintojen määrän prosentuaalisessa järjestyksessä)

Organisaatio (48,0 %)	Rakenteellisen sosiaalityön organisointia vahvistamalla (35,9 %)	Rakenteellisen sosiaalityön resurssit (18,8 %) Vaihtamisen väylät (8,7 %) Rakenteellinen sosiaalityö osana sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvaa (8,2 %) Rakenteellisen sosiaalityön johtaminen (7,0 %) Rakenteellisen sosiaalityön toimintasuunnitelma (5,3 %) Sosiaalityöntekijöitä rakenteellisen sosiaalityön kehittäjätehtäviin (2,9 %) Rakenteellinen sosiaalityö osana julkishallinnollista työtä (2,4 %) Rakenteellisen sosiaalityön toimijoiden roolit (0,5 %)
	Rakenteellisen sosiaalityön menetelmiä kehittämällä (17,6 %)	Tietotyö (6,8 %) Reformityö (6,5 %) Sosiaalipoliittinen työ (2,7 %) Yhteistyö (2,2 %) Tietojärjestelmät (2,1 %) Kansallinen tieto (0,9 %) Kansalaisvaikuttaminen (0,9 %)
	Monitoimijasta yhteistyötä vahvistamalla (10,6 %)	Sosiaalijohdon ja poliittisten päättäjien kanssa tehtävä yhteistyö (4,4 %) Asiakkaiden kanssa tehtävä yhteistyö (2,9 %) Foorumit yhteiselle keskustelulle ja kehittämiselle (2,7 %) Sosiaalityön eri tehtäväalueiden välinen yhteistyö (1,2 %) Kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö (0,7 %)
Professio (19,7 %)	Professiota kehittämällä (11,6 %)	Julkisuustyö (4,1 %) Rakenteellisen sosiaalityön toimintakulttuuri (3,6 %) Profession kollektiivinen tuki (2,7 %) Uudistava työote (1,5 %) Kehittäminen ja tutkimus (1,4 %)
	Rakenteellisen sosiaalityön osaamista vahvistamalla (9,6 %)	Sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön itseyttäminen (5,3 %) Rakenteellisen sosiaalityön koulutus (3,4 %) Sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön ammatillinen osaaminen (2,6 %)
Yhteiskunta (15,0 %)	Rakenteellisen sosiaalityön aseman vahvistaminen ja kirkastaminen osana sosiaali- ja terveyspalveluja (15,0 %)	Sosiaalityön resurssit ja työskentelyolosuhteet (7,4 %) Sosiaalityön yhteiskunnallinen asema (6,0 %) Kansallinen ohjaus (3,2 %)
	Yhteiskunnallinen asenneilmapiiri (0,9 %)	

Lähes puolet (48,0 %) tutkimukseen osallistuneista nosti esiin, että rakenteellista sosiaalityötä tulisi kehittää organisaatiota kehittämällä. Tässä yhteydessä organisaatioilla tarkoitetaan niitä julkisen järjestelmän organisaatioita, joissa sosiaalityö hoitaa yhteiskunnallista tehtäväänsä. Viidennes (19,7 %) sosiaalityöntekijöistä kehittäisi rakenteellista sosiaalityötä sosiaalityön professiota kehittämällä ja vajaa viides (15,0 %) yhteiskuntaan vaikuttamalla ja yhteiskunnan rakenteita kehittämällä. (Ks. taulukko 1.) Tulokset avataan sisällöllisessä järjestyksessä siten, että ensin kuvataan vastaajien esiin nostamia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka yhteiskunnallisena kontekstina (Mullaly 2007) ovat vaikuttamassa organisaatioiden, mutta myös profession tasolla tapahtuvaan kehittämiseen. Toisena kuvataan organisaatioihin liittyvät kehittämissuhteudet. Profession kehittäminen kuvataan viimeisenä, koska lopulta niin yhteiskunnallinen kuin organisatorinen konteksti ja kehittäminen ovat vaikuttamassa sosiaalityön mahdollisuuksiin ja sosiaalityön arvoista nousevan professionaalisen mandaatin mukaisesti tavoitteisiin tehdä rakenteellista sosiaalityötä.

8.1 Yhteiskunnallisella tasolla tapahtuva kehittäminen

Vajaa kuudesosa (15,0 %) sosiaalityöntekijöistä toi esille, että rakenteellista sosiaalityötä tulisi kehittää *yhteiskuntaan vaikuttamalla ja yhteiskunnan rakenteita kehittämällä*. Yhteiskunnallisella tasolla tapahtuva rakenteellisen sosiaalityön kehittäminen edellyttää sosiaalityöntekijöiden mukaan *yhteiskunnallisen asenneilmapiirin muokkaamista sekä rakenteellisen sosiaalityön aseman vahvistamista ja kirkastamista osana sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää* (ks. taulukko 1).

Rakenteellisen sosiaalityön aseman vahvistaminen ja kirkastaminen osana sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää edellyttää sosiaalityöntekijöiden mukaan ennen kaikkea *sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman, rakenteellisen sosiaalityön kansallisen ohjauksen sekä sosiaalityön resurssien ja työskenntelyolosuhteiden vahvistamista*. Sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman vahvistamisella sosiaalityöntekijät tarkoittavat muun muassa sosiaalityön asiantuntijaroolin vahvistamista sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä, mutta myös laajemmin yhteiskunnassa. Sosiaalityöntekijöiden mukaan olennaista olisi vahvistaa myös eri yhteiskunnallisten toimijoiden ymmärrystä rakenteellisen sosiaalityön yhteiskunnallisesta merkityksestä ja sen mahdollisuuksista vaikuttaa yksilöiden ja yhteiskunnan hyvinvointiin. Sosiaalityöntekijät peräänkuuluttivat sosiaalityön profession omaa aktiivisuutta ja määrätietoista vaikuttamista sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman muuttamiseksi.

Laajempi yhteiskunnallinen muutos sosiaalityön resursseihin ja sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuden profiilin nostaminen muiden asiantuntijaprofessioiden rinnalle. (...) Asiantuntijuutemme on tuntematonta laajemmassa kontekstissa. (Vastaaja 375.)

Sosiaalityön asemaa tulisi vahvistaa siten, että se tulisi esiin päättäjien puheissa ja politiikassa enemmän. Sosiaalityön uraverkosto on hyvä esimerkki, että joukossa on voimaa, mutta vielä tarvitaan enemmän. (Vastaaja 231.)

Kansallista ohjausta kaivattiin etenkin rakenteellisen sosiaalityön kansallisen toimintamallin luomiseen, rakenteellisen sosiaalityön kansallis-

ten työryhmien perustamiseen ja koordinointiin, hyvien olemassa olevien toimintamallien ja käytäntöjen jakamiseen sekä rakenteellisen sosiaalityön toimeenpanon valvontaan.

Tulisi tehdä selkeää valtakunnallista ohjausta kuntiin / sosiaalipalveluita tuottavalle taholle siitä, mitä asioita kunnissa pitää tehdä rakenteellisen sosiaalityön osalta. Tämä on mielestäni ainoa keino, että käytännöt olisivat esim. yhteneviä ja vertailukelpoisia. (Vastaja 582.)

Valtakunnallisesti tulisi olla enemmän esimerkkejä rakenteellisen työn toteuttamisesta käytännössä, sosiaalinen raportointi ei ole yhtä kuin rakenteellinen sosiaalityö, vaikka tällaista viestiäkin on annettu (Vastaja 392).

Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen rakenteellisen sosiaalityön kehittämisohjelmaan sisältyvän selvityksen tulokset osoittavat, että sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuussa olevat hyvinvointialueet tarvitsevat rakenteellisen sosiaalityön toimeenpanoon ja kehittämiseen vahvaa kansallista ohjausta ja tukea niin lainsäädännön tulkintaan, sosiaali- ja terveystalouden organisaatioiden toimintaan, toimintamallien luomiseen sekä menetelmien kehittämiseen ja käyttöön kuin myös tiedonhallintaan (ks. Liukko ym. 2022a, 78). Kuten Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalineuvos Virva Juurikkala (2022, 23) on todennut, sosiaali- ja terveystalouden meneillään oleva uudistus on merkittävä mahdollisuus rakenteellisen sosiaalityön uudelle kansalliselle kehittämiselle, etenkin tiedolla johtamisen ja vaikuttavuuden parantamisen näkökulmasta. Jotta rakenteellisen sosiaalityön on mahdollista toteuttaa kokonaisvaltaisesti kaksoissidoksensa mukaista yhteiskunnallista tehtäväänsä niin yksilöihin kuin yhteiskuntaan suuntautuvana työnä (ks. Pohjola 2011), sosiaalityö tarvitsee tehtävänsä toteuttamiseen riittävät taloudelliset ja inhimilliset resurssit. Alimitoitettujen resurssien varassa toimiessaan vaarana on, että sosiaalityön resurssit kohdentuvat yksinomaan yksilökohtaiseen työhön (ks. Carniol 1992; Mullaly 2007; Mullaly & Dupré 2019). Tämän osoittaa myös Poikselän (2019, 50) tutkielman tulokset. Tutkimukseemme osallistuneet sosiaalityöntekijät toivatkin esille, että rakenteellisen sosiaalityön aseman vah-

vistaminen ja kirkastaminen osana sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmää edellyttää sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman ja rakenteellisen sosiaalityön kansallisen ohjauksen vahvistamisen lisäksi sosiaalityön resurssien ja sosiaalityön työskentelyolosuhteiden parantamista.

Resursseihin liittyen sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että laillistettuja sosiaalityöntekijöitä olisi valtakunnallisesti riittävästi saatavilla. Lisäksi työ määrän tulisi olla kohtuullinen, jotta sosiaalityöntekijät voisivat työssään hyvin ja että heillä jäisi aikaa ja voimavaroja myös rakenteellisen sosiaalityön kehittämiseen.

Huolehtia, että kelpoisuudet täyttäviä sosiaalityöntekijöitä on riittävästi saatavana (Vastaaja 335).

Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointiin ja jaksamiseen pitäisi saada lisää panostusta. Kun työntekijät jaksavat paremmin ja asiakasmäärä on kohtuullinen, jää sosiaalityöntekijöille paremmin aikaa rakenteelliseen kehittämiseen. (Vastaaja 538.)

Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että lainmukainen lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus (Lastensuojelulaki 2007/417, 13 b §) laajennettaisiin koskemaan myös muita sosiaalityön tehtäväalueita, kuten aikuissosiaalityötä.

Sosiaalityön kaksoissidoksen mukaisen yhteiskunnallisen tehtävän edellyttämien resurssien vahvistamisen lisäksi sosiaalityöntekijät peräänkuuluttivat nykyisten olemassa olevien resurssien suunnitelmallisempaa ja vaikuttavampaa käyttöä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan heillä itsellään tulisi olla näkemystä, miten resursseja voisi kohdentaa nykyistä vaikuttavammin.

Pitäisi olla muutakin kuin lisäresurssin huutamista, pitäisi olla itselläkin näkemystä, kuinka nykyisiäkin resursseja uudelleen kohdistamalla saataisiin enemmän vaikutuksia aikaan (Vastaaja 201).

Myös Liukon ym. (2022a, 76) selvityksen tulokset vahvistavat käsitystä, että rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen ja kehittäminen vaativat jatkossa nykyistä suunnitelmallisempaa sosiaalityön resursointia.

Yhtenä keinona tässä on sosiaalityöntekijöiden esiin nostama yhteiskunnalliseen asenneilmapiiriin vaikuttaminen. Yhteiskunnallisen asenneilmapiirin muokkaamisella sosiaalityöntekijät tarkoittavat yhteiskunnassa vallitsevan asenne- ja arvomaailman muokkaamista siten, että se tulee suosiollisemmaksi rakenteelliselle sosiaalityölle, joka pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa sosiaalityön kohteena olevien ihmisryhmien ja kohdeilmioiden kannalta suosiollisemmaksi. Seuraavassa aineistotteessa tutkimukseen osallistunut sosiaalityöntekijä kuvaa yhden hankkeen konkreettisia toimenpiteitä, joilla on lähdetty suunnitelmallisesti muuttamaan sosiaalityön toimintakäytäntöjä ja jolla voi myös olla heijastevaikutuksena lähitoimintaympäristön ja mahdollisesti laajempikin yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutos.

Meillä on (...)hanke meneillään. Hankkeessa kehitetään sosiaalista raportointia ja tietoa asiakkaiden tilanteesta kerätään nyt systemaattisemmin sähköisiä työvälineitä hyödyntäen. Hankkeessa kehitetään tiedottamista ja vaikuttamista, vaikuttavuuden tiedostamista sekä mediaosaamista. Syrjiviä toimintakäytäntöjä muutetaan ja työohjeita päivitetään. Meillä kannanottoja on vastaanotettu esimerkiksi yhdistykseltä, päihdeasiamieheltä (...) ja AVIsta. Organisaatiostamme on valittu edustajat kuntien HYTE-työryhmiin. Jalkautumista on lisätty organisaatiossamme. Kontakteja on lisätty esimerkiksi kolmannelle sektorille ja seurakuntaan. Jatkamme rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen parissa, hanketyö on siinä oleellisesti mukana. (Vastaaja 458.)

On tärkeää, että sosiaalityö professiona pyrkii määrätietoisesti vaikuttamaan yhteiskunnalliseen arvo- ja asenneilmapiiriin tehden näkyväksi myös rakenteellisen sosiaalityön tavoitetta ja merkitystä kansalaisten hyvinvoinnin ja yhteiskunnallisen eheyden edistämisessä. Siten myös sosiaalityö voisi saada nykyistä vahvemmin tuekseen niin taloudellista kuin inhimillistäkin resurssia.

8.2 Organisaation tasolla tapahtuva kehittäminen

Toinen sosiaalityöntekijöiden esiin nostama rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen teemallinen kokonaisuus on *organisaation tasolla tapahtuva kehittäminen*. Noin puolet (48 %) tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä tuo esille, että rakenteellista sosiaalityötä tulisi kehittää kehittämällä niitä organisaatioita, joissa sosiaalityö toteuttaa yhteiskunnallista tehtäväänsä. Organisaation kehittämiseen kohdentuvat toimenpide-ehdotukset jakautuvat sosiaalityöntekijöiden vastauksissa *rakenteellisen sosiaalityön organisoinnin vahvistamiseen, rakenteellisen sosiaalityön menetelmälliseen kehittämiseen ja monitoimijaisen yhteistyön vahvistamiseen* (ks. taulukko 1).

Rakenteellisen sosiaalityön organisoinnin vahvistamiseen liittyen sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että *rakenteellinen sosiaalityö integroidaan osaksi julkishallinnollista työtä*.

Ottaa rakenteellinen sosiaalityö osaksi hyvinvoinnin rakentamista ja ongelmien ennaltaehkäisyä läpäisyperiaatteella kaikessa päätöksenteossa ja organisaatioiden käytännöissä (Vastaaja 24).

Sosiaalityöntekijöiden mukaan rakenteellinen sosiaalityö tulisi sisällyttää nykyistä vahvemmin osaksi hyvinvointipalveluiden suunnittelun, päätöksenteon ja toimeenpanon kokonaisuutta. Kysymys on ajankohtaisempi kuin koskaan. Kuten myös Ruonakangas (2021; 2022, 53) on tutkielmansa tulosten perusteella todennut, sosiaali- ja terveyspalveluiden siirryttyä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle ajankohtainen ratkaistava kysymys liittyy siihen, millainen rooli rakenteelliselle sosiaalityölle muotoutuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuudessa hyvinvointialueille siirtyvien ja kuntiin jäävien palveluiden yhdyspintatyöskentelyssä ja poikkihallinnollisessa tiedontuotannossa, toimeenpanossa, päätöksenteossa ja johtamisessa.

Niin ikään rakenteellisen sosiaalityön organisointiin liittyen sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että rakenteelliselle sosiaalityölle määriteltäisiin selkeä *toimintasuunnitelma* ja sen *johtaminen*. Sosiaalityöntekijät peräänkuuluttivat sekä strategisen että operatiivisen tason toimintasuunnitelmaa. Rakenteellisen sosiaalityön johtamista kaivattiin niin poliitti-

selta tasolta kuin organisaation johdolta ja lähiesihenkilöiltäkin. Tämän lisäksi työyhteisöissä tulisi sopia rakenteellisen sosiaalityön konkreettista käytännöistä ja toimintasuunnitelman mukaisista työskentelyn painopistealueista (ks. myös Roitto 2020, 82).

Se [rakenteellinen sosiaalityö] tulisi ottaa asiakastyön rinnalle yhdeksi ykkösprioriteetiksi, tehdä strategia sen toteuttamiseksi ja suunnitella organisaatiotasoisesti, miten, millä keinoin ja resurssein sitä tehdään kussakin toiminnossa. Rakenteellisen sosiaalityön strategian toimeenpanoa tulisi valvoa esim. kunnissa johtoryhmä- tai jopa valtuustotasoisesti. (Vastaaja 107.)

Tarvittaisiin rakenteellisen sosiaalityön mukaan ottamista keskijohdon johtamisstrategiaan, ei vain kaupungin johdon tasolle. Keski-johto ja lähiesihenkilöt ovat avainasemassa rakenteellisen sosiaalityön juurruttamisessa. (Vastaaja 242.)

Myös Liukon ym. (2022a, 76) kansallisen selvityksen tulokset osoittavat, että järjestämisvastuussa olevat julkisen sektorin toimijat kaipaavat tukea kansallisen strategian ja toimeenpanosuunnitelman sekä yhdenmukaisten rakenteellisen sosiaalityön toimintakäytäntöjen muodossa.

Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät eivät kaivanneet rakenteellisen sosiaalityön organisoinnin vahvistamista ainoastaan toimintasuunnitelman laatimiseen ja sen johtamiseen, vaan laajemminkin rakenteellisen sosiaalityön toimintamahdollisuuksien luomiseen (ks. Pohjola 2011). Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että *rakenteellinen sosiaalityö kirjattaisiin osaksi jokaisen sosiaalityöntekijän tehtävänkuvaan ja että rakenteelliseen sosiaalityöhön kohdennettaisiin resursseja.*

Sen tulee olla kaikkien sosiaalityöntekijöiden tehtävänkuvaan kuuluva työ, ei vain nimettyjen kehittäjätyöntekijöiden tai esihenkilön tonttia (Vastaaja 383).

Johdon tulisi linjata rakenteelliselle sosiaalityölle työaikaa ja luoda rakenteet sen toteuttamiselle (Vastaaja 267).

Kirjaamalla rakenteellinen sosiaalityö osaksi jokaisen sosiaalityön tehtäväkuvaan (ks. myös Poikselkä 2019, 60) rakenteellinen sosiaalityö saataisiin tuotua osaksi sosiaalityöntekijöiden jokapäiväistä työtä ja sen asemaa saataisiin vahvistettua yksilökeskeisen työskentelyn rinnalla ja jatkumona. Yhtä lailla rakenteellisen sosiaalityön resursointi loisi edellytyksiä rakenteellisen sosiaalityön suunnitelmalliseen kehittämiseen ja toteuttamiseen osana sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä.

Organisaatiot seuraavat ja tilastoivat sosiaalityön tehokkuutta ja työsuorituksia hyvinvointiliberaalin hallintokäytännön mukaisesti yksilökohtaiseen työskentelyyn kohdistuvien suoritteiden perusteella. Siten on ymmärrettävää, että sosiaalityöntekijät kaipaavat työskentelyorganisaatiolta konkreettista tukea rakenteelliseen sosiaalityöhön kohdistettavan työajan määrittelyssä. Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät toivat esille epävarmuuttaan siitä, paljonko heidän on mahdollista varata työaika rakenteelliseen työskentelyyn.

Tarvitaan myös ylemmän johdon tuki sekä osoitettu aika, jonka voi käyttää rakeen (Vastaaja 239).

Sen lisäksi, että sosiaalityöntekijät peräänkuuluttivat rakenteellisen sosiaalityön toimintasuunnitelmaa ja sen johtamista, rakenteellisen sosiaalityön resursoinnin vahvistamista sekä rakenteellisen sosiaalityön sisällyttämistä jokaisen sosiaalityöntekijöiden tehtävänkuvaan osana rakenteellisen sosiaalityön organisoinnin vahvistamista, sosiaalityöntekijät kaipasivat organisaation johdolta ja lähiesihenkilöiltä konkreettista kannustusta ja rohkaisua rakenteellisen sosiaalityön tekemiseen ja kokeilevaan kehittämiseen (ks. myös Ruonakangas 2021; Roitto 2020, 73, 82). He myös toivoivat työntekijöiden näkemysten nykyistä vahvempaa huomioon ottamista.

Sosiaalityön johdon tulisi tuoda rakenteelliseen sosiaalityöhön enemmän mahdollisuuksia ja innostaa työyhteisöjä tekemään rakenteellista sosiaalityötä. Sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä ja näkemyksiä tulisi enemmän kuulla ja huomioida työyhteisöissä. (Vastaaja 362.)

Rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä organisaation tasolla tulisi kohdistaa sosiaalityöntekijöiden mukaan myös *vaikuttamisväylien luomiseen* (ks. myös Ruonakangas 2021). Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että sosiaalityöntekijöiden yhteiskuntatieteellinen osaaminen ja sosiaalityön asiantuntijuus hyödynnettäisiin nykyistä vahvemmin esimerkiksi hyvinvointisuunnitelmien ja -kertomusten laatimisessa, sosiaali- ja terveystalouden päätöksenteossa ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Sosiaalityöntekijät toivoivat, että organisaatioiden esihenkilöt ja johto rohkaisivat sosiaalityöntekijöitä nostamaan havaittuja epäkohtia esille sekä kannustaisivat osallistumaan julkiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Väylä selkeämmäksi, miten sosiaalityössä kohdatut epäkohdat saadaan ylimmän johdon lisäksi myös lautakuntien ja päättäjien tietoon. Sosiaalinen raportointi, siihen tulisi varata enemmän resursseja ja sen tekemistä tulisi kehittää, jotta sosiaalityön arki ja rakenteellinen työ tulisi näkyviin myös yhteiskunnalle. (Vastaaja 148.)

Johdon taholta kehittämismyönteisen ilmapiirin luominen, joka rohkaisee myös kritiikin esiin tuomiseen ilman leimautumisen pelkoa (Vastaaja 558).

Osa tutkimukseen osallistuneista sosiaalityöntekijöistä toi esille, että organisaatioissa tulisi nimetä *sosiaalityöntekijöitä rakenteellisen sosiaalityön kehittäjätehtäviin*. Aineiston perusteella näyttää sille, että joillakin alueilla rakenteellisen sosiaalityön työryhmiä onkin perustettu, mutta edelleen toivottiin jo nimettyjen kehittäjäsosiaalityöntekijöiden roolin vahvistamista rakenteellisen sosiaalityön eteenpäin viemisessä. Silloin kun organisaatioissa oli nimettyjä kehittäjäsosiaalityöntekijöitä, he olivat tukenneet rakenteellisen sosiaalityön käytäntöjen vahvistamista ja eteenpäin viemistä. (Ks. myös Roitto 2020, 82). Aineiston keruun ajankohdan eli vuoden 2021 touko–elokuussa sosiaalityöntekijät suuntasivat ajatuksiaan jo tulevaan ja toivoivat, että hyvinvointialueille perustettaisiin rakenteelliseen sosiaalityöhön kohdistuvia työtehtäviä.

Lähes viidesosa sosiaalityöntekijöistä toi vastauksissaan esille, että rakenteellista sosiaalityötä tulisi kehittää organisaatioissa *rakenteellisen*

sosiaalityön menetelmiä kehittämällä. Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esille *tietotyön, reformityön, sosiaalipoliittisen työn, yhteisötyön ja kansalaisvaikuttamisen* sisältöjä. *Tietotyötä* sosiaalityöntekijät kehittäisivät vahvistamalla tiedon tuottamisen, välittämisen ja hyödyntämisen prosesseja ja rakenteita niin paikallisella, alueellisella kuin kansallisellakin tasolla. Sosiaalityössä syntynyttä tietoa tulisi sosiaalityöntekijöiden mukaan välittää nykyistä suunnitelmallisemmin myös sosiaalihuollon ulkopuolisille toimijoille. Tietotyön kehittämiseen sisältyvänä kokonaisuutena sosiaalityöntekijät nostivat esille tietotyötä tukevien tietojärjestelmien, mukaan lukien asiakastietojärjestelmien kehittämistarpeet (ks. myös Roitto 2020, 86).

Enemmän sosiaalista raportointia, tietoa päätöksentekijöille, sosiaalityön ammattilaisten osallistamista ja näkemysten ja tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa sekä organisaation, että yhteiskunnan tasolla (Vastaaja 26).

Tietojärjestelmät ajan tasalle tämän rakenteellisen työn/tiedon tuottamisen osalta päätöksentekoon yms. kentille (Vastaaja 244).

Tiedon tuottamisen ja siihen liittyvien tietojärjestelmien kehittäminen ovatkin rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen näkökulmasta keskeisiä, koska ne luovat pohjan rakenteellisen sosiaalityön tiedon hyödyntämiseen osana sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden tiedolla johtamisen rakenteita (ks. myös Liukko 2022a, 75).

Reformityön osalta sosiaalityöntekijät toivat esille muun muassa ennaltaehkäisevän työn ja poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämisen. Vastauksissa korostuivat yhteinen kehittäminen ilman kilpailua ja taloudellisia raja-aitoja, jolloin tavoitteena näyttäytyy niin taloudellinen kokonaisyöty kuin asiakkaiden ja kansalaisten hyvinvointivaikutukset. *Sosiaalipoliittisen työn* osalta sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että sosiaalityön tietoa hyödynnettäisiin nykyistä vahvemmin hyvinvointipalveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä sekä päätöksentekoon vaikuttamisessa.

Enemmän yhteistä keskustelua ja talouden suunnittelua siten, että taloutta suunnitellaan yhteisesti, ei ns. kilpailen, kuka säästää eniten

tai kuka pysyy budjetissa. Pohdittaisiin vaikutuksia ja vertailtaisiin palveluiden tuottamista eri kohdissa ja eri keinoilla. (Vastaja 79.)

Yhteisötyöhön liittyen sosiaalityöntekijät näkivät tarpeellisenä kehittää jalkautuvaa sosiaalityötä, ryhmämuotoisia palveluita sekä kuntalaisille tiedottamista. Vapaa-ajalla toteutettavan *kansalaisvaikuttamisen* osalta kävi ilmi, että yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja politiikkaan olisi tärkeä saada mukaan sosiaalityötaustaisia henkilöitä. Osa tutkimukseen osallistuneista toikin esille, että asiaan voi jokainen sosiaalityöntekijä halutessaan itse vaikuttaa asettumalla ehdokkaaksi, mutta myös äänestämällä vaaleissa ehdokkaiksi asettuneita sosiaalityöntekijöitä.

Yhä kompleksisemmiksi muuttuvien yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen ja niistä aiheutuvien sosiaalisten seurausten ratkaiseminen vaatii kykyä tarkastella asioita laaja-alaisesti eri toimijaryhmien näkökulmista. Kuten Laurila (2020) sekä Mönkkönen ja Kekoni (2020) kuvaavat, sosiaalisten muutosten eteenpäin vieminen tarvitsee tuekseen monitoimijaisessa yhteistyössä muodostuvaa kollektiivista asiantuntijuutta, moninaisen tiedon ja asiantuntijuuden vaihtoa sekä samaan suuntaan toimimista ja vaikuttamista. Sosiaalityöntekijät nostivatkin yhdeksi rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen kohteeksi *monitoimijaisen yhteistyön vahvistamisen*.

Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esille, että monitoimijaista yhteistyötä tulisi tiivistää etenkin *sosiaalityöntekijöiden, sosiaalijohdon ja poliittisten päättäjien välillä, sosiaalityön eri tehtäväalueiden välillä* sekä palvelujärjestelmän ammatillisten toimijoiden ja *asiakkaiden ja kansalaisjärjestöjen välillä*.

Sosiaalityöntekijöiden sekä *sosiaalijohdon ja poliittisten päättäjien kanssa tehtävän yhteistyön* tiivistämiseen liittyen sosiaalityöntekijät kaipaivat etenkin kaksisuuntaisen tiedon välittämisen vahvistamista. Sosiaalityöntekijöiden esille nostamien asioiden perusteella näyttää, että sosiaalityöntekijöiden johdolle tuottama tieto ei palaudu takaisin sosiaalityöntekijöille. Tilanteen vuoksi sosiaalityöntekijöille jää epäselväksi, miten kerättyä tietoa hyödynnetään, mihin tiedon avulla pyritään vaikuttamaan tai millaisia muutoksia tiedon avulla on mahdollisesti saavutettu.

Nyt tieto monesti jää meidän yksikön työntekijöiden ja esihenkilön käymiin keskusteluihin ja en osaa sanoa etenevätkö asiat siitä, miten

ylös vai ei. Jos kyse on selvästä käytännöntason ongelmasta, johon voidaan melko matalalla organisaatiotasolla puuttua, niin asioihin saatu yleisesti ottaen melko hyvin vastetta. Isommista yhteiskunnallisista linjoista johtuvat ongelmat todennäköisesti jäävät sikseen, koska ei voida alatasolla tehdä päätöksiä. (Vastaaja 223.)

Tiedottamisen kehittäminen niin, että jokainen sosiaalityöntekijä on tietoinen siitä, millaista keskustelua johdon ja kuntapäätäjien kanssa käydään, mitkä omassa kunnassa ovat ajankohtaisia asioita, mahdollisuus olla vaikuttamassa asioihin (Vastaaja 98).

Sosiaalityöntekijöiden mukaan avointa vuorovaikutusta ja tiedon välittämisen käytäntöjä tulisi lisätä sosiaalityöntekijöiden sekä hallinnollisen johdon ja poliittisten päättäjien välillä, jotta sosiaalityöntekijöillä olisi mahdollisuus olla ainakin välillisesti vaikuttamassa organisaation päätöksentekoon ja poliittisen päätöksenteon linjauksiin.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan monitoimijaista yhteistyötä on tarpeen vahvistaa myös *sosiaalityön eri tehtäväalueiden välillä*. Sosiaalityöntekijät esittivät muun muassa, että rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuottamisessa, tiedolla vaikuttamisessa ja palvelujärjestelmän kehittämisessä olisi tärkeä tehdä yhteistyötä eri tehtäväalueiden, kuten sosiaalihuollon peruspalveluiden ja erityispalveluiden välillä. Sosiaalityöntekijät näkevät, että yhteistyön avulla olisi mahdollista kehittää muun muassa palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta.

Tärkeää olisi ainakin myönteinen asenne kehittämistyöhön [sosiaalityön] eri tehtäväalueiden välillä ja ymmärrys, että yhteistyökäytäntöjä kehittämällä voitaisiin mahdollisesti myös säästää tai ainakin parantaa asiakkaiden saamia palveluita ja yhdenvertaisuutta (Vastaaja 340).

Sosiaalityöntekijät toivatkin esille, että palvelujärjestelmää tulisi kehittää nykyistä vahvemmassa *yhteistyössä asiakkaiden, kokemusasiiantuntijoiden, kehittäjäasiakkaiden ja erilaisten asiakasraatien kanssa*, jotta palvelut vastaisivat paremmin asiakkaiden tarpeita. Myös *kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön tiivistäminen* koettiin tärkeäksi.

Itse vahvistaisin monialaisissa verkostoissa tehtävää työtä, kehittäisin palveluprosesseja (mihin sosiaali- ja terveydenhuollon yhdistäminen antaisiin oivan mahdollisuuden), ottaisin rohkeammin palveluiden käyttäjät mukaan kehittämään kuntatason palveluita (Vastaaja 305).

Sosiaalityöntekijöiden näkemykset vahvistavat käsitystä rakenteellisesta sosiaalityöstä kansalaiskeskeisenä työnä (ks. Matthies & Närhi 2014).

Myös *yhteisen keskustelun ja kehittämisen mahdollistavat foorumit* nähtiin yhtenä tärkeänä rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen yhteistyömuotona. Erilaiset osallisuutta tukevat foorumit ovatkin tärkeitä deliberaatiivisen demokratian toimintamuotoja, sillä ne tarjoavat eri toimijoille mahdollisuuden tasa-arvoiselle kohtaamiselle ja avoimelle poliittiselle keskustelulle (ks. Raisio & Vartiainen 2011; Gül 2019; Fung 2020), ja siten areenan erilaiset näkökulmat huomioon ottavalle yhteiselle kehittämiselle.

8.3 Profession tasolla tapahtuva kehittäminen

Rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen kolmas teemallinen kokonaisuus eli *profession tasolla tapahtuva kehittäminen* jakautuu *profession kehittämiseen* ja *rakenteellisen sosiaalityön osaamisen vahvistamiseen* (ks. taulukko 1). Viidesosa (19,7 %) sosiaalityöntekijöistä toi esille, että rakenteellisen sosiaalityön kehittäminen edellyttää sosiaalityön professiolta *rakenteellisen sosiaalityön toimintakulttuurin, profession kollegiaalisen tuen, uudistavan työtteen, kehittämisen ja tutkimuksen sekä julkisuustyön vahvistamista*. Rakenteellisen sosiaalityön nykytilaa koskevien tutkimustulosten perusteella on selvää, että rakenteellista sosiaalityötä toteutetaan yhteiskunnassamme vielä hyvin vähäisesti (ks. Kannasoja & Ruonakangas, luku 5 tässä teoksessa; myös Simola 2018; Poikselkä 2019; Raitto 2020, Ruonakangas 2021). Tulokset rakenteellisen sosiaalityön nykytilasta selittävät ainakin osaltaan sitä, miksi sosiaalityön profession sisälle ei ole päässyt muodostumaan vahvaa rakenteellisen sosiaalityön toimintakulttuuria ja miksi rakenteelliseen sosiaalityöhön on vaikea saada kollegiaalista tukea. Sosiaalityöntekijät toivatkin esille, että rakenteellisen sosiaalityön

kehittäminen edellyttää rakenteellisen sosiaalityön toimintakulttuurin synnyttämistä ja ylläpitämistä yhteisen keskustelun ja toimintatapojen kehittämisen avulla.

Ottamalla se yhdeksi kehittämiskohteeksi ts. puhumalla rakenteellisesta sosiaalityöstä. Pohtimalla organisaatiossa, miten juuri meillä voitaisiin tehdä rakenteellista sosiaalityötä. (Vastaja 492.)

Kollegiaalista tukea kaivattiin myös sosiaalityöstä esille nousseiden asioiden eteenpäin viemiseen (ks. myös Ruonakangas 2021, 71–72).

Yhteisissä yksikön palaverissa rakenteelliset kysymykset olisi hyvä ottaa joka kerta keskusteluun ja sopia, miten asioita viedään eteenpäin. Edellyttää sitä, että kaikki ymmärtävät asian tärkeyden ja merkityksen ja tuovat asioita yhteiseen pohdintaan. Tällöin ei tarvitsisi myöskään lähteä yksin tekemään muutostyötä, vaan olisi kollegiaalinen tuki taustalla ja voidaan jakaa toimenpiteitä. (Vastaja 111.)

Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että rakenteellisen sosiaalityön professionaalista asiantuntijuutta vahvistetaan *kehittämisen ja tutkimuksen avulla*. Sosiaalityöntekijät toivoivat, että käytännön ja tutkimuksen yhteistyölle luotaisiin nykyistä vahvemmat rakenteet jo koulutusvaiheessa esimerkiksi rakenteellisen sosiaalityön opintoihin liittyvien työelämäprojektien avulla. Käytännön ja tutkimuksen suhteen vahvistamiseen liittyen sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä, että tutkittua tietoa rakenteellisista ongelmista olisi hyödynnettävissä käytännön muutostyöskentelyn ja vaikuttamisen tukena sekä laajemminkin sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän ja yhteiskunnan kehittämisessä.

Sosiaalityön tutkimuksen lisääminen yhteiskunnan rakenteiden tuomista ongelmista. Tutkitun tiedon hyödyntäminen käytännön sosiaalityössä. (Vastaja 416.)

Osa sosiaalityöntekijöistä kaipasi rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen tueksi *uudistavaa työtettä*. Sosiaalityöntekijät toivoivat kollegoiltaan nykyistä aktiivisempaa, kehittämismyönteisempää ja rohkeampaa ajattelua ja asioiden esille tuomista.

Muutosten tulisi käynnistyä arjen toiminnallisten rakenteiden vähittäisestä muuttamisesta ”kokeilukulttuuria” vahvistamalla (Vastaja 255).

Aktiivisesti pohtia työyhteisössä uusia rakenteellisen sosiaalityön kehittämisen tapoja, rohkeampaa otetta, luovuuden ja innovatiivisuuden lisääminen (Vastaja 124).

Tutkimukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan sosiaalityön profession on lisättävä yhteiskunnallista näkyvyyttä. Näkyvyyttä tulisi vahvistaa *julkisuustyön* avulla tuoden rakenteellista sosiaalityötä osaksi yhteiskunnallista keskustelua.

Median avulla, tuomalla mediassa esille kunnallisen sosiaalityön hyvää vaikuttavuutta yhteiskunnassa ja korostamalla sosiaalityöntekijöiden asiantuntemusta. Media voisi tuoda kunnan sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä aivan eri tavalla esiin kuin mitä nyt tapahtuu. (Vastaja 427.)

Kuten Tiitinen (2019) ja Pyykkö (2020) esittävät, julkisuustyöhön lukeutuvan mediavaikuttamisen avulla sosiaalityöntekijöiden olisi mahdollista ottaa erilaisia yhteiskunnallista epätasa-arvoa ja epäoikeudenmukaisuutta synnyttäviä tilanteita julkisesti käsiteltäväksi. Ongelmallisiksi havaittujen tilanteiden esille nostaminen on edellytys sille, että yhteiskunnalliset epäkohdat voivat tulla julkisesti tunnustetuiksi ja käsitellyiksi poliittisina kysymyksinä (ks. Keränen 2013, 93; Palonen ym. 2019). Ilman asioiden politisointia rakenteellisen sosiaalityön tavoitteleva yhteiskunnallinen ja sosiaalinen muutos on kapea-alaista.

Noin kymmenesosa tutkimukseen osallistuneista toi esille, että osana rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä on tärkeä vahvistaa sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön osaamista (ks. Tiitinen 2019; Roitto 2020; Ruonakangas 2021). Osaamisen vahvistaminen jakautuu tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa *sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön itseymmärryksen, rakenteellisen sosiaalityön koulutuksen ja sosiaalityöntekijöiden rakenteellisen sosiaalityön ammatillisen osaamisen vahvistamisen tarpeisiin.*

Kuten aikaisemmin on jo todettu, rakenteellista sosiaalityötä on kritisoitu siitä, että sen teoreettinen keskustelu ei ole pystynyt tarjoamaan välineitä siihen, miten rakenteellista sosiaalityötä on mahdollista tehdä käytännössä (ks. Payne 2021; Chan 2018). Rakenteellisen sosiaalityön itseymmärrykseen liittyen osa sosiaalityöntekijöistä toikin esille, että heille on epäselvää, mitä rakenteellisen sosiaalityön käytäntö on (ks. myös Poikselkä 2019, 55).

Se on lakisäateistä, mutta monissa organisaatioissa ei tiedetä, mitä se on ja miten sitä pitäisi tai edes voisi tehdä (Vastaaja 66).

Rakenteellisen sosiaalityön itseymmärryksen vahvistamiseksi sosiaalityön profession sisällä on tärkeä luoda kokonaisvaltaista käsitystä rakenteellisen sosiaalityön käytännön toteutuksesta.

Rakenteellinen sosiaalityö -käsitteenä on hankala, voisi aloittaa käsitteen purkamisesta (Vastaaja 222).

Tulisi lisätä tietoa siitä, mitä se eri sektoreilla on, miten sitä voitaisiin kehittää ja tuoda tieto lähemmäs toimijoita (Vastaaja 316).

Rakenteellisen sosiaalityön ammatilliseen osaamiseen liittyen sosiaalityöntekijät ilmaisivat kaipaavansa etenkin sosiaalipoliittisen, mediaosaamisen ja sosiaalityön johtamisosaamisen vahvistamista. Sosiaalityöntekijät toivoivat rakenteellisen sosiaalityön koulutuksen lisäämistä jo sosiaalityön maisterivaiheen opinnoissa. Täydennyskoulutusta toivottiin niin asiakastyössä kuin johtavina sosiaalityöntekijöinä toimiville. (Ks. myös Kairala ym. 2012; Kuisti 2021.)

Rakenteellinen sosiaalityö pakolliseksi ja kattavaksi opintokokonaisuudeksi kaikkiin sosiaalityön ja sosiaalialan opintoihin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin, jotta ydinajatus rakenteellisesta, progressiivisesta ja kriittisestä sosiaalityöstä alkaisi vallata alaa, ja ehkä jossain vaiheessa muodostuisi vallitsevaksi paradigmaksi sosiaalityössä. (Vastaaja 443.)

Rakenteellisen sosiaalityön tekeminen vaatii ennen kaikkea hyvää johtamista ja strategista osaamista johtoportaalta. Suomessa monella-kaan sosiaalialan johtajalla ei ole erityistä johtamiskoulutusta tai se on varsin vaatimatonta, samoin kuin johtamiskokemus. (Vastaaja 109.)

Kaiken kaikkiaan sosiaalityö professiona tarvitsee jaetun käsityksen rakenteellisen sosiaalityön käytännöstä ja yhteisen linjan rakenteellisen sosiaalityön kehittämiseen. Tutkimustiedon sekä kriittisen reflektion kautta on mahdollista löytää ymmärrystä rakenteellisesta sosiaalityöstä ja sen käytännön sovelluksista. Riittävällä kansallisella ohjauksella ja sosiaalityön resursoinnilla luodaan tilaa kehittää rakenteellisen sosiaalityön organisointia ja toteutusta osana sosiaali- ja terveystalouden kokonaisuutta. Paitsi tutkimustiedon, myös käytännön kokeilevan kehittämisen ja monitoimijaisen yhteistyön tiivistämisen myötä luodaan rakenteellisen sosiaalityön toimintakulttuuria ja vahvistetaan sosiaalityön profession kokonaisvaltaista työorientaatiota. Professionaalisen itseymmärryksen kehittämisen kautta sosiaalityön on mahdollisuus ottaa yhteiskunnallinen paikkansa ja vahvistaa rakenteellisen sosiaalityön asemaa sosiaali- ja terveystaloudjärjestelmässä. Tällöin kehittyy myös varmuus toimia monialaisesti ja monitoimijaisesti erilaisilla foorumeilla, jolloin eri toimijoille syntyy jaettu käsitys yhteisestä päämäärästä: kansalaisten hyvinvoinnin edistämisestä.